

-Araştırma Makalesi-

Modern Dünyanın Bir Metaforu Olarak “Ada” Filminde

Metalaştırılan ve Nesneleştirilen Yaşamlar: Biyoiktidar, Kutsal İnsan, Kamp

Serdar Gezer*

Özet

Foucault'ya göre 18. Yüzyıldan itibaren halka açık cezalandırma ve işkenceler yoluyla iktidarı tebaaya yayarak uygulanan yönetimin yerini 'yapma-etme' demeyen bir yönetim pratiği almıştır. Halkı yönetilebilir bir bütün olarak ve aynı zamanda toplumun her bir ferdi üretim sistemlerine potansiyelinin tamamını kullanarak eklemenebilen teker teker disipline edilebilir parçalar olarak gören bir yönetme mantığı onun 'biyoiktidar' dediği yönetim pratiğidir. Biyoiktidar her bir bireyi disipline ettiği gibi, bütün bir nüfusu da biyolojik bir bütün olarak görmektedir. Bu yönetim mantığında bedenlerin disiplini önemli hale gelmiştir. Öte taraftan insan bedeni dolaysız olarak biyoiktidarın nesnesi haline geldiğinde insan yaşamı da politik kararların nesnesi haline gelmektedir. Agamben bu durumu 'çıplak hayat' kavramıyla açıklamaktadır. Agamben bu fikirleri Roma hukukunda bir şahsiyetten alır: 'Kutsal insan'. Roma hukukunda kişi herhangi bir suçtan ötürü halk tarafından kamu oylamasına göre yargılanıyor ve suçlu bulunuyor ise 'kutsal insan' ilan edilmiştir. Buradaki kutsallığın mahiyeti dini metinlerdeki anlamından oldukça farklıdır. Roma'da herhangi birisi 'kutsal insan' olarak damgalanan bu kişiyi öldürdüğünde ceza almamıştır. Agamben'e göre bu alan siyasal egemenin alanıdır veya siyasal egemenin ortaya çıktığı alandır. Bununla birlikte ona göre iktidarı elinde bulunduran erk gerek hakiki gerek kendi ürettiği ve sadece söylemde zuhur eden suni tehdit karşısında 'istisnai durum' ilan etmektedir. Kamp olarak kabul edilen yerler istisnai durumların ilan edildiği yerlerdir aynı zamanda. İstisnai durumlarda ise bütün insan hakları askıya alınmaktadır. İnsan bedeni dolaysız olarak her türden şiddetin nesnesi durumundadır ve şiddet güvenlik söylemi yoluyla meşrulaştırılmaktadır.

'Ada' (The Island) filmi Michael Bay yönetmenliğinde 2005 yılında yapılmış ve gösterime girmiş bilim kurgu, macera, gerilim alt türlerinde bir filmidir. Film günümüz dünyasını metaforik olarak anlatmaktadır; tesisin yapısı ve orada olan biten her şey aslında dünyanın küçük bir modelidir. Filmde iyi kalite bir klon için şirket (Merrik Enstitüsü) sürekli disiplin ve düzenleme faaliyetinde bedenleri uysal beden olarak kurmaktadır. Klonlar 24 saat gözetlenmekte, tıbbi kayıtlar tutulmakta, istatistiki veriler depolanmakta, beslenme ve egzersiz pratikleri hassas bir gözetime tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda makalenin amacı 'Ada' filminin bütün anlatsıyla modern biyoiktidarın bir metaforu olduğunu, ayrıca filmin günümüz toplumlarının yönetilme biçimini ve iktidarı elinde bulunduranların kullandığı disiplin ve gözetleme tekniklerini metaforik olarak anlattığını ortaya koymaktır. Makalede niteliksel içerik analizinin metin çözümleme tekniği kullanılarak film çözümlemesi yapılmıştır. Filmde iktidarın kurduğu hakikat oyununu anlayan ve Merrik tarafından 'biyolojik kirlenmeye maruz kaldı-suçlu' söylemleriyle damgalanan Lincoln Six-Echo ve Jordan Two-Delta karakterleri Agamben'in kavramsallaştırdığı 'kutsal insan' tanımına uyduğu; bu karakterlerin iktidar tarafından kutsal insan ilan edildiği, onların yaşamlarının da çıplak hayat olduğu; dolayısıyla iktidarın söylemler yoluyla kurduğu hakikat oyununu anlayanların damgalandığı çözümleme sonucunda ulaşılan bulgulardır.

Anahtar Kelimeler: Biyoiktidar, Uysal Beden, Kutsal İnsan, Çıplak Hayat, Ada Filmi

*Öğr. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye

E-mail: serdar.gezer@outlook.com

ORCID : 0000-0002-8639-3831

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1306569

Gezer, S., (2023). Modern Dünyanın Bir Metaforu Olarak “Ada” Filminde Metalaştırılan ve Nesneleştirilen Yaşamlar: Biyoiktidar, Kutsal İnsan, Kamp. SineFilozofi Dergisi, Sayı 17, 69-85. DOI: 10.31122/sinefilozofi.1306569

Geliş Tarihi: 29.05.2023

Kabul Tarihi: 27.10.2023

-Research Article-

Lives Commodified in The Film "Island" As A Metaphor for The Modern World: Biopower, Sacred Man, Camp

Serdar Gezer*

Abstract

According to Foucault, the administration practiced by spreading the power to the subjects through public punishment and torture since the 18th century has been replaced by a management practice that does not say "do-not". A management logic that sees the people as a manageable whole and at the same time as individual disciplinable parts that can be articulated to the production systems by using their full potential is the practice of management, which he calls "biopower". As biopower disciplines each individual, it also sees the entire population as a biological whole. In this management logic, the discipline of bodies becomes essential. On the other hand, when the human body directly becomes the object of biopower, human life also becomes the object of political decisions. Agamben explains this situation with the concept of "bare life". Agamben takes these ideas from a figure in Roman law: the "sacred man". In Roman law, a person could be proclaimed a "sacred man" if she/he was tried by a public vote by the people for any crime and was found guilty. The nature of holiness here differed significantly from its meaning in religious texts. In Rome, there was no punishment for anyone killing this person who was branded as a "sacred man". According to Agamben, this area is the area of the political sovereign or where the political sovereign emerges. However, according to him, the power that holds power declares an "exceptional situation" in the face of an artificial threat that is both real and self-produced and only appears in the discourse. Places considered as camps are also places where exceptional circumstances are declared. In exceptional cases, all human rights are suspended, the human body is directly the object of all kinds of violence, and violence is justified through security discourse.

The movie "The Island" is a science fiction, adventure, and thriller sub-genre movie made and released in 2005 under the direction of Michael Bay. The film describes today's world metaphorically; the facility's structure and everything that happens there is a miniature model of the world. The company (Merrick Institute) establishes bodies as docile bodies in constant discipline and regulation on an excellent quality clone in the movie. Clones are monitored 24 hours a day, medical records are kept, statistical data are stored, and nutrition and exercise practices are subject to sensitive surveillance. In this context, the aim of the article is to reveal that the movie 'The Island', with its entire narrative, is a metaphor for modern biopower, and that the movie metaphorically describes the way today's societies are governed and the discipline and surveillance techniques used by those in power. In the article, the movie was analyzed using the text analysis technique of qualitative content analysis. In the film, the characters of Lincoln Six-Echo and Jordan Two-Delta, who understand the games of truth set up by the government and are branded by Merrick with the words 'exposed to biological contamination - guilty', fit the definition of 'sacred man' conceptualized by Agamben; these characters were declared 'sacred man' by the government and their lives were 'bare lives'; therefore, these are the findings obtained as a result of the analysis in which those who understand the truth game established by the government through discourses are stigmatized.

Keywords: Biopower, Docile Body, Sacred Man, Naked Life, "The Island" Movie

*Lecturer Dr., Süleyman Demirel University, Isparta, Türkiye

E-mail: serdar.gezer@outlook.com

ORCID : 0000-0002-8639-3831

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1306569

Gezer, S., (2023). Modern Dünyanın Bir Metaforu Olarak "Ada" Filminde Metalaştırılan ve Nesneleştirilen Yaşamlar: Biyoiktidar, Kutsal İnsan, Kamp. SineFilozofi Dergisi, Sayı 17, 69-85. DOI: 10.31122/sinefilozofi.1306569

Received: 29.05.2023

Accepted: 27.10.2023

Extended Abstract

According to Foucault, a change has been observed in the administration practices in Western countries since the 18th century. This change is a management practice that does not say “do-not” instead of spreading power to the subjects through public punishment and torture. He argues that a management logic prevails, which sees the people as a manageable whole and, at the same time, each individual of the society as individually disciplinable parts that can be articulated to the production systems using their full potential. This logic is the practice of management, which he calls “biopower”. According to him, biopower has two axes. He calls the form of power, which focuses on the bodies-spirits of individuals at the micro level, and disciplines them with fine discipline techniques and turns them into docile bodies, “anatomopolitics of the human body”. At the macro level, he calls the form of power, which considers and focuses on the whole society as a biologically integrated species, “biopolitics of the population”. The government sees the entire population as a manageable whole and produces policies and practices in line with the data it will obtain from the entire population. In this sense, statistical science data collection, analysis of this data, and both physical and digital surveillance practices gain importance.

In “The Birth of the Prison” (2015), Foucault introduces the idea of the body that can be shaped by the sovereign through disciplinary institutions. This is what he calls the “docile body”. The “docile body” is the body that can be analyzed, studied, and manipulated. This body is an object of power that can be used, transformed, or developed on which the practices of subjectivation operate. Sexuality is at the intersection of body and population. In other words, in biopower, sexuality is located at the intersection of the anatomy of the body and the biopolitics of the population. So, sexuality is a matter of discipline and also a matter of regulation. Sexuality is both related to the life of the biological body and to the life of the species. The relationship between sexuality and power is one of regulation and discipline rather than a relationship of oppression.

On the other hand, when the human body directly becomes the object of biopower, human life also becomes the object of political decisions. Agamben explains this situation with the concept of “bare life”. According to him, bare life means that the biological life of man becomes the object of political and political decisions and that the ruling power can decide on the biological life of the human being. Agamben takes these ideas from a figure in Roman law: the “sacred man”. In Roman law, a person could be proclaimed a “sacred man” if he was tried by a public vote by the people for any crime and was found guilty. It was a stigma. The nature of sacred here was quite different from its meaning in religious texts. In Rome, when someone killed the person who was branded as a “sacred man”, he was not punished; on the other hand, it was not permissible to kill this person with any ceremonial activity. In this sense, “sacred life” or “naked life” were also lives that could not be sacrificed, whose death did not involve ceremony or ritual but could be killed. However, the physical spaces that emerge when biological life becomes the object of political power are camps. Agamben proposes the idea of “camp” as an inevitable consequence of biopower’s practices of managing bodies and populations. According to him, modern biopolitical practices necessarily gave birth to the camps. According to Agamben, the power that holds power declares an “exceptional situation” in the face of an artificial threat that is both real and produced by itself and only appears in the discourse. Places considered as camps are also places where exceptional circumstances are declared. In exceptional cases, all human rights are suspended, the human body is directly the object of all kinds of violence, and violence is justified through security discourse. Therefore, exceptions become the norm in the camps.

The movie “The Island” is a science fiction, adventure, and thriller sub-genre movie made and released in 2005 under the direction of Michael Bay. The film describes today’s world metaphorically; the facility’s structure and everything that happens there is actually a small model of the world. At the facility in the movie, the clones’ bodies are kept in the healthiest way possible and are kept on standby for the privileged group outside. The commodification of the body and experiments on it is legitimized by

the medical and scientific rhetoric “we save lives” and “for the health and well-being of people” and is also hidden by the rhetoric of “everyone has the right to decide on their own body”. An illusion has been created as if people have the right to decide over their bodies and lives.

For a good quality clone in the movie, the company (Merrik Institute) is establishing bodies as docile bodies in constant discipline and regulation. Clones are monitored 24 hours a day, medical records are kept, statistical data are stored, and nutrition and exercise practices are subject to sensitive surveillance. Moreover, brain wave data is recorded even during sleep. In this sense, there is a very advanced “surveillance” (panopticon).

“Sexuality”, which is an area that discipline techniques especially focus on, appears as an area that should be regulated and normed by all modern biopower. In the film, people of the opposite sex are not brought closer to each other, and the truth game about sexuality is established. According to this, it is established that if there is sexual intercourse, biological pollution may continue, and the disease may spread among the clones in the facility. In this way, normativity about sexuality is built. In addition, it is seen that strict controls and inspections regarding sexuality are made. Merrik realizes that if he cannot keep his sexuality under control, he may lose his power.

The characters of Lincoln Six-Echo and Jordan Two-Delta, who understand the truth game established by the power in the film and are branded with the discourses of “exposed to biological contamination-guilty” by Merrik, fit the definition of “sacred person” conceptualized by Agamben. These characters are declared holy people by the power, and their lives are bare life.

The film, in its entirety, works as a metaphor for modern biopower. In this sense, it metaphorically describes the way today’s societies are governed and the discipline and surveillance techniques used.

Giriş

Biyolojik olanla siyasal olan arasındaki ilişki, monarşi yönetim biçiminde yıkıcı ve yok edici bir formda tahakkuk ederken, modern biyoiktidarlar da bu ilişki toplumun en küçük ferdine kadar nüfuz eden disiplin teknikleri yoluyla biyolojik bedenin nesneleştirildiği ve potansiyelinin üretim süreçlerine dahil edildiği bir yönetme mantığına dönüşmüştür. Bu bakımdan biyoiktidar kavramının Foucaultcu literatürdeki kapsamı ve içeriğini anlamak belki de 18. Yüzyıldan itibaren yaratılan bireylerin veya inşa edilen öznelliklerin özgürlüklerinin sınırlarını anlamamıza da vesile olabilecektir. Foucault öznenin ölümünü ilan etmekle eleştirilmiştir. Fakat onun özellikle ‘Cinselliğin Tarihi’ kitabında ileri sürdüğü fikirler, her türden normativitenin sınırlarını esnetmeye yarayan ve öznenin özgürleşmesinin yollarını aralayan pratiklerdir. ‘Hapishanenin Doğuşu’ kitabında klasik dönemin yönetim mantığının daha sofistike yöntemlere evrilerek biyoiktidara dönüşmesinin jeneolojisini yaptıktan sonra, ‘Cinselliğin Tarihi’nde de özneleştirme süreçlerine direnişin imkanlarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla öncelikli olarak biyoiktidar kavramını ve modern yönetim mantığını anlamak sonrasında da hakikate sahip çıkarak onu açıkça ilan etmek, özgür özneler olabilmek amacıyla direnmek için ön koşuldur.

Makalede 2005 yılında gösterime giren ve Michael Bay’in yönetmenliğini yaptığı ‘Ada’ filmi niteliksel içerik analizinin metin çözümleme tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Makalenin amacı filmin modern biyoiktidarın bir metaforu olduğunu; günümüzde toplumların yönetilme biçimlerini, iktidarı elinde bulunduranların insanları yönetmek için kullandıkları disiplin ve gözetleme tekniklerini anlamamıza vesile olacağını ortaya koymaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Modern Bir İktidar Formu: Biyoiktidar

Foucault'ya göre modern öncesi klasik dönemde monarşi iktidarı tebaasını halka açık cezalandırmalar yoluyla gücünü halka yaymakta ve korku yaratarak yönetmeye çalışmaktaydı. Fakat kralın gücü ülkenin bütün topraklarına ulaşmakta yetersiz kalmaktaydı. Ülkenin bir ucunda işlenen suçlara müdahale, vergi kaçaklarını layıkıyla kontrol edememe gibi aksaklıklar ülke yönetiminde sorunlara yol açmaktaydı. Kral her ne kadar iktidarını korku yoluyla yaymaya çalışsa da monarşi yönetim modeli hem çok masraflı hem de hantal bir yöntemdi. Foucault'ya göre Batılı ülkelerde 18. Yüzyıldan itibaren yönetme pratiklerinde bir değişim gözlenmiştir. Bu değişim halka açık cezalandırma ve işkenceler yoluyla iktidarı tebaaya yaymak yerine 'yapma-etme' demeyen bir yönetim pratiğidir. Halkı yönetilebilir bir bütün olarak ve aynı zamanda toplumun her bir ferdi için üretim sistemlerine potansiyelinin tamamını kullanarak eklemenebilen teker teker disipline edilebilir parçalar olarak gören bir yönetme mantığının hâkim olduğunu ileri sürmektedir. Bu mantık onun 'biyoiktidar' dediği yönetim pratiğidir (Keskin, 2014, s. 11-24). Foucault bütün bu fikirlere 'Cinselliğin Tarihi' (2016) kitabında ve 'Güvenlik, Toprak, Nüfus' (2019) dersinde detaylıca yer vermiştir. Modern biyoiktidar ona göre politik olanla biyolojik olanı ilişkilendirir ve yönetme pratiği hem mikro seviyede bireylerin bedenleri-ruhları üzerinde, hem de makro seviyede toplumun tamamı üzerinde işlevseldir. Mikro düzeyde bireylerin bedenleri-ruhları üzerine yoğunlaşan ve onları ince disiplin teknikleriyle disipline ederek uysal bedenler haline getiren iktidar formuna 'insan bedeninin anatomopolitiği' demektedir. Burada öznelerin söylemsel pratikler yoluyla sınırları belirlenmiş normativite alanı içerisinde öznel deneyimini kurması ve iktidar pratiklerinin de garanti altına aldığı bu sınırların dışına çıkmaması, çıkmayı dahi düşünmemesi ve bu yolla 'uysal beden'ler (docile body) olarak sisteme katkı sağlayarak yaşamını sürdürmesi gerekmektedir. Bu durumda 'disiplin'in icadı önem kazanmaktadır. Bedenlerin, ruhların düşüncenin disipline edilmesi ve bunun için de ince teknikler kullanılması gerekmektedir. Modern toplumlarda her bir birey normativite içerisinde öznel deneyimlerini kurarak özneleşme süreçlerini tamamlamakta ve bu yolla iktidarın arzu ettiği ve kolay yönetilebilir özneler ve bedenler haline gelmektedir. Makro düzeyde toplumun tamamını biyolojik anlamda bütünlüklü bir tür olarak ele alan ve odaklanan iktidar formuna ise Foucault 'nüfusun biyopolitiği' demektedir. İktidar bütün nüfusu yönetilebilir bir bütün olarak görmekte ve nüfusun tamamından elde edeceği veriler doğrultusunda politikalar ve uygulamalar üretmektedir. Bu anlamda istatistik bilimi, veri toplama, bu verileri analiz etme ve hem fiziki hem dijital olarak gözetleme pratikleri önem kazanmıştır. Doğum-ölüm oranları, sağlık durumları, iş gücüne yönelik veriler, üretim seviyesi gibi bilgilerin toplanması ve analiz edilmesi gerekmektedir. Diğer bir gereklilik ise cinsellik üzerindeki kontroldür. Cinsellik biyoiktidarın kontrol altında tutması gereken ve yönetmesi gereken öznel deneyim ve pratik alanıdır. Çünkü cinsellik doğum oranları ve nüfusun genç-yaşlı oluşu ve üretim oranlarıyla dolaysız ilişki içerisinde. Biyoiktidar bireylerin ve toplumun tamamının yaşamları üzerinde eksiksiz bir kontroldür (Foucault, 2014, s. 148-151; Foucault, 2016, s. 128-131; Foucault, 2017, s. 24-44; Keskin, 2014, s. 11-24). Fakat kralın iktidarında olduğu gibi yıkan ve yok eden bir form değil, öznelerin potansiyelini artırmaya ve sisteme entegre etmeye, onlardan faydalanmaya odaklanan bir iktidar formudur. Biyoiktidar bir anlamda modernize edilmiş bir pastoral iktidar biçimidir.

2.2. Yönetimsellik ve Pastoral İktidar

Foucault, "Güvenlik, Toprak, Nüfus" (2019) dersinde "yönetimsellik" (governmentality) fikrinin tarihi gelişimini ortaya koymuştur. Hıristiyanlıktaki 'pastoral iktidar' modelinden neoliberal yönetimsellik biçimine nasıl geçildiğini ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Foucault yönetimselliği aşağıdaki gibi tarif etmektedir:

Bu 'yönetimsellik' kelimesiyle üç şey kastediyorum. 'Yönetimsellik' derken, temel hedefi nüfus, baskın bilgi biçimi ekonomi politik, temel teknik aracı da güvenlik düzenekleri olan bir bütünü, bu son derece belirli fakat karmaşık iktidar biçiminin uygulanmasını sağlayan kurumlardan, usullerden, çözümlere ve düşüncelerden, hesap ve taktiklerden oluşan bütünü kastediyorum. İkinci olarak, 'yönetimsellik' derken, Batı'nın tamamında, "yönetim" olarak adlandırabileceğimiz bu iktidar tipini diğerleri (hükümranlık ve disiplin) üzerinde egemen kılmayı çok uzun süredir sürdüren eğilimi, kuvvet çizgisini kastediyorum. Bu iktidar tipi beraberinde bir yandan yönetime özgü bir dizi aygıtın gelişimini, diğer yandan ise bir dizi bilmeyi getirmiştir. Nihayet, "yönetimsellik" derken, Orta çağ'daki adalet devletinin 15. ve 16. yüzyıllarda idari bir devlete dönüştüğü, yavaş yavaş "yönetimselleştirdiği" süreci, daha doğrusu bu sürecin sonucunu anlamak gerekir (Foucault, 2019, s. 98-99).

Buna göre yönetimsellik kabaca topluluk üzerinde uygulanan yönetme söylem ve pratiklerinin tamamıdır. Yönetimsellik, sadece yönetici kurumlar demek değildir. Hükümetlerin veya devlet aygıtının ise yönetimsellik fikrinin tarihi gelişiminde ortaya çıkan çözümler, aygıtlar oldukları söylenebilir. Yönetimsellikte hükümranlık modeli idare biçiminden ziyade disipline ederek idare etme ön plana çıkmaktadır.

Modern devlet aygıtının kökeni pastoral iktidar biçimidir. Kralın, Tanrıdan aldığı yetkiyle yönetimindeki insanların veya tebaasının veya sürüsünün çobanı olması Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da bilinen ve yazılı tarih boyunca sıklıkla karşılaşılan bir olgudur. Antik Mısır, Asur, Babil krallıklarında iktidara gelen kralın halka açık bir törenle taç giydiği ve o sırada çobanlık nişanı aldığı bilinmektedir. Pastorallik (pastorat) teması özellikle İbranilerde ortaya çıkmıştır. Fakat İbranilerdeki pastör-sürü ilişkisi dini bir ilişkiden öteye geçmemektedir. Pastörün sürüyle kurduğu ilişki, Tanrı'nın halkıyla kurduğu ilişkidir ve onların inancına göre bu kavram sadece Tanrı'ya mahsustur. Diğer yandan Antik Yunan şehir devletlerine bakıldığında orada yaşamış insanların Tanrıları bir pastör gibi, bir çoban gibi ve kendilerini de bir sürü gibi gördükleri temasına rastlanmamaktadır. Pastörün ve çobanın iktidarı bir yerden bir yere hareket edebilen sürüsü üzerinde uygulanan bir iktidar formudur. Fakat Antik Yunanlıların inandıkları Tanrılar mekanların Tanrılarıdır, yani toprağın, suyun, göklerin tanrılarıdır; insanların çobanı değillerdir ve bu anlamda Antik Yunanlılar da kendilerini bir çobana ait sürü olarak görmemişlerdir (Foucault, 2014, s. 27-40; Foucault, 2019, s. 110-112). Pastoral iktidar kavramının temelinde çobanın sürüsünü selamete kavuşturması, onun iyi olduğundan emin olması vardır. Bu fikir ise sürünün her bir ferdinin teker teker selameti ve iyi olmasını ima etmektedir, yani bir anlamda pastoral iktidar bireyleştirmesi bir iktidardır. Fakat kilise tarafından Batıya uyarlanan pastoral iktidar biraz değişime uğramıştır. Hıristiyanlıkta pastör toplumu ve ayrı ayrı her bir bireyi kontrol etme, izleme ve yol gösterme işlerine ağırlık vermiştir. Özellikle 'günah çıkarma' (confession) pratiği kilisenin her bir bireyin ruhlarını izlemesine yol açmıştır, moderniteyle birlikte bu görevi psikiyatri bilimsel alana çekmiştir. İbranilikteki pastorallik 'selamet, kanun ve hakikat' ten oluşan üç özelliği de değişime uğramıştır. Hıristiyanlığın ilk dönemlerindeki pastorallik olgusunun başlıca nitelikleri şunlardır:

1. Selamete ilgili olan niteliği, selamete ulaşmayı hak etme veya hak etmeme üzerinden çalışmaktadır.

2. Yasayla ilgili olan niteliği sürüyü oluşturan insanların Tanrı tarafından yetkilendirilen çoban Krala tam anlamıyla itaat etmesini ve boyun eğmesini zorunlu kılmaktadır.

3. Hakikatle ilgili olan niteliği daha çok günah çıkarmayı içinde barındıran, sürüyü oluşturan insanların içlerinde olan, zihinlerinde olan her şeyi itiraf etmelerini zorunlu kılarak gizli hakikatlerin üretilmesi gerektirir. Bunun sonucunda sürünün çobana olan bağlılığı mutlaklaşmaktadır (Foucault, 2019, s. 143).

Bu üç nitelik tam da yeni ve mutlak itaat etmeyi gerektiren bir iktidar formunun doğuşuna işaret etmektedir. Foucault'ya göre modern biyoiktidar pastoral iktidarın yeni

bir versiyonudur. Selamet modern versiyonda güvenlik, sağlık, yaşam standardı ve yaşam kalitesi olarak modifiye olmuştur. Bu görevleri yerine getirmek için devlet aygıtı, asker, polis, hastane, sivil veya resmi kurum ve kuruluşlar işe koşulmuştur. Böylece hem her bir birey üzerinde hem nüfusun tamamı üzerinde işleyen bir iktidar modeli devreye girmiştir. Selamet İbranilikte ölümden sonraki kurtuluşu ifade ederken, modern versiyonda daha çok güvenlik olarak anlaşılmıştır. Güvenlik ve nüfusun korunması şeklindeki iki politik retorik ise modern versiyonda iktidarlar tarafından her türlü iktidar pratiğinin meşrulaştırılması için kullanılmaya başlanmıştır (Foucault, 2014, s. 27-40).

Nüfusun biyolojik olarak korunması ise politik retorikte en önemli öncelik olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda da terör suçluları, salgın hastalıklar ve bunlara yakalananlar, o toplumun dışında olanlar (göçmenler ve sığınmacılar gibi) iktidarı elinde bulunduranlar için topluma zarar verebilecek tehlikeler olarak tanımlanmaktadır. Irkçılık, yabancı düşmanlığı, göçmenlerin sorunları gibi toplumsal meselelerin kalbinde yatan aslında bu iktidar versiyonudur. Bu durumda hükümetler, polis, asker, hastane gibi kurumlar çağdaş çobanlar olarak işlemektedir. Nüfusun olduğu kadar her bir insan bedeninin izlenmesi, disipline edilmesi ve hatta çağımızda bilimsel gelişmeler yoluyla insanın biyolojik bedeninin metalaştırılması, biyopolitikalarla çalışan pastoral iktidarın modifiye edilmiş versiyonunun eylemleridir.

2.3. Beden ve Disiplin

Foucault'nun çalışmalarında 'beden' üç şekilde özetlenebilir: Beden söylemsel pratiklerde, bilginin nesnesidir; beden söylemsel olmayan pratiklerde iktidarın onun üzerinde birtakım eylemler ve politikalar uyguladığı nesnesidir; beden son olarak etik özneliklerin tasarlanmasında ve kendilik tekniklerinde üzerinde egzersizler yapılan kendiliğin nesnesidir (Bayır, 2020, s. 7-8; Zabunoğlu, 2021, s. 239). Foucault, 'Hapishanenin Doğuşu'nda (2015) egemen tarafından disipline edici kurumlar yoluyla şekil verilebilen beden fikrini ortaya atmaktadır. Bu onun 'uysal beden' (docile body) dediği bedendir (Foucault, 2015, s. 211). 'Uysal beden' analiz edilebilen, üzerinde çalışılabilen ve maniple edilebilen bedendir. Bu beden özneleştirme pratiklerinin üzerinde işlediği, kullanılabilen, dönüştürülebilir veya geliştirilebilen iktidarın bir nesnesidir. Biyoiktidarın üzerinde doğrudan çalıştığı bir nesnedir. Beden direkt olarak siyasal alanın içine dâhil edilmiştir. Beden siyasi teknolojiler yoluyla üretken hale, en verimli haline getirilmek üzere disipline edilmiştir. Bu biyoiktidardaki bedenin anatomopolitiğidir. Bütün bir nüfusun bedenleri üzerinde uygulanan disiplin teknikleri ise nüfusun biyopolitiğidir (Foucault, 2014, s. 150-152; Zabunoğlu, 2021, s. 238-239).

Disiplin ise 18. Yüzyılda ortaya çıkmış ve beden üzerinde çalışan spesifik bir iktidar teknolojisidir. Birtakım tekniklerle bedenleri maniple etmeye yarar. Hapishanedeki mahkûmların bedenleri, işçilerin, askerlerin, okullardaki öğrencilerin bedenleri disiplin teknolojisinin nesnesidir ve bu yolla bedenler hem üretim süreçlerinde daha verimli hale getirilmekte, hem de egemen tarafından daha kolay kontrol edilebilir hale getirilmektedir (Foucault, 2014, s. 149; Paras, 2016, s. 109). Bu bedenlerin fonksiyonları, hareketleri, kapasiteleri en küçük bölümlerine kadar incelenir, analiz edilmekte ve verimliliği maximuma çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bir anlamda insan bedeni egemen için bir makinedir.

Foucault disipline edici iktidarın modern bir teknoloji olduğunu ileri sürmektedir. Monarşi iktidar halka açık cezalandırmalar yoluyla performansa dayalı bir disiplin tekniğini uygulamıştır. İşkenceler ve idamlar halka açık platformlarda gerçekleştirilmekte ve iktidarın gücü insanlar üzerinde performatif bir yolla yayılmaktaydı. Modern disipline edici iktidar ise doğrudan her bir beden üzerinde etki etmektedir. Bunu ise bedenleri eğiterek, alışkanlıklarını, kabiliyetlerini maniple ederek, verimliliğini ince tekniklerle artırarak yapmaktadır. Bulunduğu alanda bedenin her anını zamansal düzenlemelere tabi tutmaktadır. Bu fabrikalarda, okullarda, hastanelerde, hapishanelerde uygulanan ve sürekli gözetlemelerle, kontrollerle, sınavlarla çalışan disiplin tekniğidir. Bedenler performanslarına göre, boyutlarına göre, yaşlarına ve

cinsiyetlerine göre sınıflandırılmaktadırlar. Monarşi iktidarlarda bedenler kesilip, biçilip yok edilmekteyken, disipline edici iktidarda beden yeniden ve en verimli biçimde inşa edilmektedir (Foucault, 2015, s. 207-253).

2.4. Cinsellik

Foucault 'Cinselliğin Tarihi' (2016) kitabında Batı tarihinde insanların nasıl olup da bir deneyimin öznelere olarak özellikle de cinsellik deneyimin öznelere olarak kurulduklarının soy kütüğünü/jeneolojisini çıkarmıştır. İnsanlar nasıl kendi kimliklerini bu pratik üzerinden inşa etmektedirler? İnsanlar neden başka herhangi bir deneyim veya aitlik üzerinden değil de bu deneyim üzerinden kimliklerini kurmaktadır? Bir deneyim nasıl ahlaki bilginin nesnesi haline gelmiştir ve insanlar bu ahlaki bilgiler üzerinden kendilerini inşa etmektedirler? sorularının cevaplarını vermiştir (Foucault, 2016). Bunu yaparak çağdaş cinsel deneyimin öznelere olarak insanların, bilgi-iktidar yapılarının isleyişinin sonucu olduğunu ortaya koymuştur.

Foucault'ya göre cinsellik beden ve nüfusun kesişim noktasında yer almaktadır. Bir diğer deyişle biyoiktidarda bedenin anatomopolitiği ve nüfusun biyopolitiği ikilisinin kesişim noktasında cinsellik konumlanmaktadır. Bu yüzden cinsellik bir disiplin meselesi ve aynı zamanda bir düzenleme meselesidir. Cinsellik hem biyolojik bedenin hayatıyla ilgili hem de türün hayatıyla ilgili bir yerde durmaktadır. Cinsellikle iktidar arasındaki ilişki bir baskı ilişkisinden ziyade bir düzenleme, disipline etme ilişkisidir (Foucault, 2014, s. 153; Foucault, 2016, s. 117-138).

Nüfusu yönetmek için ekonomik ve politik her türden olgunun merkezinde cinsellik konumlanmaktadır. Nüfusa ilişkin istatistik verilerin hemen hemen tamamı cinsellikle ilişkilidir. Doğum oranları, evlilik yaşı, meşru-gayri meşru doğumların neler olduğu bilgisi, cinsel ilişkilerin ne zaman başlayabileceği, hamilelik ve hamileliğin önlenmesiyle ilgili olgular, doğum kontrolü, en az kaç çocuk olacağıyla ilgili telkinler, kürtaja ilişkin yasal kararların tamamı iktidar tarafından düzenlenmesi gereken alanlardır. Her iktidar bu ve bunun gibi konularda politika belirler ve uygularlar. Bütün bunlar biyoiktidarın disiplin nesnesidir. Cinsellik iktidarın disipline etmesi, düzenlemesi gereken bir pratik bir nesnedir. Dolayısıyla cinsellik modern biyoiktidarın bir ürünüdür (Foucault, 2014, s. 153; Foucault, 2017, s. 70-87).

Foucault cinsellik algımızın ve deneyimimizin bir takım kültürel uyuşmalar ve iktidar pratiklerinin bir sonucu olduğunu ileri sürmüştür (Foucault, 2016). Cinselliği düzenleme ve yönetme işi modern biyoiktidarlarda sadece hukuki veya ahlaki bir mesele değil aynı zamanda farklı bilgi alanlarının işin içine karıştığı bir meseledir. Örneğin nüfus bilimi, mimari, pedagoji, ekonomi, iletişim gibi bilimler cinselliğin düzenlenmesinde rol oynayan stratejilerdir. Bu bilimlerden üretilen hakikatler bir takım cinsel pratikleri ve deneyimleri normalize etmektedirler. Yani birtakım deneyimler ve pratikler bu stratejiler yoluyla normal, sağlıklı, doğru, ahlaki kabul edilmektedir. Bu durumda bireyler bu normativite aralığı içerisinde belirlenen deneyimler yoluyla cinselliğin öznelere olarak inşa edilirler.

2.5. Harcanabilen Yaşamlar: Kutsal İnsan, Çıplak Hayat

Giorgio Agamben 'kutsal insan' (sacred man) ve 'çıplak hayat' kavramlarını 'Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat' (2020) kitabından Roma hukukundan ödünç aldığı kavramlarla ve örnekler vererek günümüzle ilişkilendirmektedir. Ona göre 'çıplak hayat' insanın biyolojik yaşamının politik ve siyasi kararların nesnesi haline gelmesi ve yönetici erkin insanın biyolojik yaşamı üzerinde karar verebilir konumda olması anlamına gelmektedir. Dahası bu biyolojik yaşamın devamı ve sonlandırılması üzerinde siyasi erk ve politika yapıcılar söz sahibidir ve karar verebilir durumdadır. Agamben Roma yazıtlarında yer alan bir figür olan 'kutsal insan' şahsiyetinden hareketle günümüzü yorumlama yoluna gitmektedir. Yazıtlarda kutsal insanın tanımı şu şekildedir:

Kutsal insan, bir suçtan dolayı halk tarafından yargılanan kişidir. Bu kişinin kurban edilmesine izin verilmez. Fakat bu kişiyi öldüren birisi cinayet işlemiş sayılmaz. Gerçekten de tribuna hukukunun ilk yasasında şöyle denmektedir: “Birisinin, plebisite/kamu oylamasına göre kutsal olan bir insanı öldürmesi cinayet sayılmaz”. Bundan dolayı da kötü ya da murdar (impure) bir adama kutsal demek âdettendir (Agamben, 2020, s.90).

Kişi herhangi bir suçtan ötürü halk tarafından kamu oylamasına göre yargılanıyor ve suçlu bulunuyor ise ‘kutsal insan’ ilan edilebiliyordu. Bu bir damgalamaydı. Buradaki kutsallığın mahiyeti dini metinlerdeki anlamından oldukça farklıydı. Roma’da herhangi birisi ‘kutsal insan’ olarak damgalanan bu kişiyi öldürdüğünde ceza almıyordu, diğer yandan bu kişinin herhangi bir törensel etkinlikle öldürülmesi de caiz değildi. Bu anlamda ‘kutsal hayat’ ya da ‘çıplak hayat’ da kurban edilemeyen, ölümü tören veya ritüel içermeyen fakat öldürülebilen hayatlardı. Kutsal insan konumu ona kendinde olan bir özellikten ötürü verilmiş bir statü değildi. Aksine içinde bulunduğu ve ona ceza olarak verilmiş çifte dışlanma statüsü ve bu yolla maruz kaldığı şiddetti. Bu şiddet bu cezaya müstahak görülen kişinin her an öldürülme korkusu duyması, üstelik onu öldürmeye çalışacak kişinin ise herhangi bir ceza almaması, dahası gündelik yaşantısında karşılaştığı herkesin potansiyel saldırgan olması durumundan kaynaklanmaktadır. Kutsal insanın yaşamı herkesin önüne atılmış bir hayattır, herkes onu öldürebilir ama o kimseye dokunamaz. Diğer yandan kutsal insanı öldürmenin ilahi hukuk çerçevesinde de bir yaptırımı yoktur. Bu durumda onun yaşamı ne dünyevi ne de ilahi hukuk tarafından korunmaktadır. Bu anlamda ne kutsal ne de profan alanın içerisine dahil edilmeyen bu şiddet (yani kutsal insanın maruz kaldığı şiddet) yeni bir alandır ve bu alan iktidar ya da gücü elinde bulunduran erk için çok önemli bir alandır. Bu alan siyasal egemenin alanıdır veya siyasal egemenin ortaya çıktığı alandır. Egemen herhangi bir insan hayatını bu dışlama/ içleme alanına sokabildiği için egemendir. Dolayısıyla siyasal egemenin gücünü aldığı bu alan ne dinsel ne de dünyevi cezayı gerektirmeden insanları bu alanda konumlandırabilme, kurban etmeden ve katletmiş sayılmadan insanları öldürebilmenin mümkün olduğu alandır ve kutsal hayat da iktidar/ gücü elinde bulunduran erk tarafından bu alana sokulabilen hayattır (Agamben, 2020, s. 103). Egemen tarafından zapt edilebilen, öldürüldüğünde ne dünyevi ne uhrevi ceza verilmeyen, kurban edilmeyen ve töreni yapılmayan bu alana sokulabilen bu yaşam çıplak hayattır. Egemeni egemen yapan şey çıplak hayatlar üretme, kutsal insanların kim olacağına karar verme, nüfusun bir kısmını kutsal insan ilan edebilme gücü ve yetkisidir. Böylece egemen toplumun bütün bireylerini kutsal insan olarak damgalayabilme gücünü elinde bulundurarak yaptığı şey aslında diğerlerinin yaşamasına izin verdiği ya da yaşamları armağan ettiği, lütfettiği izlenimini de üretmektedir. İki farklı kutupta yer alan egemen ve kutsal insan simetrik iki figürdür (Agamben, 2020, s. 104-105), çünkü her ikisi de ötekinin yaşamını sonlandırabilme gücünü elinde bulundurmaktadır. Egemen kutsal insanın yaşamını sonlandırabilir, kutsal insan da kaybedeceği bir şey olmadığı için egemenin yaşamını alma konusunda korkusuz ama aynı zamanda herkesten korkan olarak konumlanmaktadır. Egemen, toplumun her bir bireyini kutsal insan ilan edebilen ve dolayısıyla her bireyin onun karşısında potansiyel kutsal insan olduğu kişi, kutsal insan ise karşısındaki herkesin egemen olduğu kişidir. Agamben’in biyopolitika kavramındaki farklılık da çıplak hayat, siyasi egemen ve biyoloji kavramlarının tamamını aynı şemsiye altında topluyor olmasındandır ve ona göre toplumun her bir bireyinin hayatı egemen karşısında çıplak hayattır. Örneğin Nazizm, egemenin çıplak hayatlar üzerindeki sınırsız kontrolü olarak totaliter bir yapı olmuştur.

2.6. Askıya Alınan İnsan Hakları: Kamp ve İstisnai Durum

Biyolojik hayat siyasal iktidarın nesnesi olduğunda ortaya çıkan fiziksel alanlar kamplardır. Agamben biyoiktidarın bedenleri ve nüfusu yönetme pratiklerinin kaçınılmaz bir neticesi olarak ‘kamp’ fikrini ileri sürmüştür. Ona göre modern biyopolitik pratikler zorunlu olarak kampları doğurmuştur. İktidar nüfusun yönetim pratiklerinde ona içeriden veya dışarıdan oluşabilecek her türden potansiyel tehlikeyi tehdit olarak algılayacak ve tehlikeyi

bertaraf etmeye çalışacaktır. Bu refleks Foucaultcu literatürde ‘devlet ırkçılığı’ (state racism) olarak ifade edilmiştir (Evlilioğlu Gezer, 2023, s. 90). İktidar sadece tehdit algıladığında değil suni tehditler ürettiğinde de aynı refleksi göstermektedir. Böylesi bir durumda iktidar dolaysız olarak insanın biyolojik yaşamı ve insan bedeniyle karşı karşıyadır. Agamben’e göre kamplar bu karşılaşmaların olduğu her yerdir. Diğer bir ifadeyle insan yaşamının ve bedeninin aracısız, kurumsuz ve kualsız doğrudan iktidarın nesnesi haline geldiği her yer kamptır. İktidarı elinde bulunduran erk gerek hakiki gerek kendi ürettiği ve sadece söylemde zuhur eden suni tehdit karşısında ‘istisnai durum’ ilan eder. Kamp olarak kabul edilen yerler istisnai durumların ilan edildiği yerlerdir aynı zamanda. İstisnai durumlarda ise bütün insan hakları askıya alınır ve insan bedeni dolaysız olarak her türden şiddetin nesnesi durumundadır ve şiddet güvenlik söylemi yoluyla meşrulaştırılır. Dolayısıyla kamplarda istisnai durumlar norm halini almaktadır. Kamplar bu anlamda vatandaşlıktan doğan hakların veya insan haklarının askıya alındığı yerlerdir. Egemeni egemen yapan bir diğer şey de istisnai durum ilan edebilme yetkisidir, istisnai durumu belirleme kapasitesidir, vatanın herhangi bir bölgesini kamp ilan edebilme veya toplumun herhangi bir grubunu kamp içine dahil edebilme hakkını sorgusuz sualsiz elinde bulundurabilme gücüdür. Kamplar istisnai durumların hâkim olduğu yerlerdir (Agamben, 2020, s. 203; Yağbasan, 2017, s. 12-14). Dolayısıyla kampta olup bitenlerin yasal olup olmadığını sormak Agamben’e göre anlamsızdır. Bunun yerine, insanların bir kısmını kutsal insan ilan edebilen, nüfusun bir bölümünü kamplaştırıp, istisnai durum ilan edebilen ve bir grup insanın her türden insan hakkı ve insan olmaktan kaynaklı ayrıcalıklarını, en temel hakkı olan yaşam hakkı ve özgürlük hakkını elinden alabilen, bu insanlara yapılan her şeyin ne dünyevi ne uhrevi ceza gerektirmediği bir statüye onları konumlayan bir güç bir kişiye veya bir gruba nasıl verilmekte ve bu nasıl meşrulaştırılmaktadır sorusunu sormak gerekir (Agamben, 2020, s. 204).

Agamben’e göre kampları sadece Nazilerin pratikleri olan toplama kamplarıyla sınırlandırmamak gerekmektedir. Modern dünyada hakiki veya suni tehditler karşısında ilan edilen istisnai durumların norm olduğu ve insan haklarının askıya alındığı, insanın biyolojik yaşamının iktidarın doğrudan üzerinde müdahalede bulunabildiği ve bütün bunların meşrulaştırılabildiği her zaman ve uzamda kamp oluşturulmuş olmaktadır. Bu anlamda hapishaneler, geçici müşahade alanları, göçmen kampları, karantina alanları, insanların karın tokluğuna çok zor startlarda çalıştırıldıkları alanlar çağdaş dünyanın kamplarıdır. Bu kamplar yaşamla ölüm arasında, ölüme daha yakın ve ölümün meşrulaştırıldığı aralardır. Bu anlamda iktidar sahibi erk kendi iktidarının sürekliliği veya kendi politik çıkarları için istisnai durum ilan edebilir, insan hayatına dolaysız müdahalede bulunabilir, insanın biyolojik yaşamı üzerinde sınırsız yetkiyi kullanabilir. İktidarı elinde bulunduran erkin ‘kutsal insan’ ilan ettiği kamplardaki ‘çıplak yaşamlar’, kampın dışındaki hayatlardan daha değersizdir.

Agamben, insan hayatının bu değersizleştirilmesi pratiğine ‘yaşanmaya değmeyen hayat’ demektedir. İktidarın hayata değer biçmesi, bir kısım hayatların daha değerli, diğer bir kısım hayatların ise değersiz, çıplak hayat ilan edilmesi yoluyla yaşamların siyasallaşması, kaçınılmaz olarak bir kısım hayatların yok edilmesinin mübah olduğu eşğin tayin edilmesini gerektirmektedir. Bu eşik bütün toplumlarda egemen tarafından tayin edilmiş ve toplum nezdinde de meşruluk kazanmıştır. En modern toplumlarda dahi kutsal insanlar ve çıplak hayatlar vardır, kamplar ve istisnai durumlar vardır ve bütün bunlar meşrulaştırılmıştır. Dahası günümüz modern toplumlarında her bir vatandaşın kutsal insan ilan edilebilme, bir yerde istisnai durum ilan edilebilme, her bir vatandaşın çıplak hayat olabilme potansiyeli vardır (Agamben, 2020, s. 167; Yağbasan, 2017, s. 12-14). Günümüz toplumlarında artık çıplak hayat bir grup veya bir kişi ile veya çerçevesi net çizilmiş bir tanımlamayla sınırlı değildir; aksine her bir bireyin biyolojik bedenini kapsayabilir ve her bir birey beklemediği bir anda kutsal insan ilan edilebilir.

Hakiki veya suni herhangi bir tehdit durumunda veya iktidarı elinde bulunduran erk herhangi bir durumu güvenlik tehdidi olarak kabul ettiği/ilan ettiği her durumda istisnai durum ortaya çıkmaktadır. İstisnai durumlarda bütün toplumun yaşamı biyolojik forma indirgenir ve toplumu oluşturan bütün bireyler kutsal insan ilan edilme tehlikesi yaşayabilir. Bu yolla her bir birey ölümle yaşam arasındaki alana, arafa dahil edilebilir. Böylesi bir durumda bütün toplum ve bütün ülke kampa dönüşmüş olur ve gücü elinde bulunduran erk her bir bireyin biyolojik yaşamı üzerinde istediği her türden eylemi doğrudan icra etme hakkını elinde bulundurmaktadır. Çünkü yaşamaya değen ve değmeyen hayatları tayin eden ve kimin kutsal insan olacağına karar veren kendisidir.

2.7. Tıbbın Siyasal Otoriteyle İş birliği: Hayvan İnsan ve Biyolojik Hayatın Değersizleştirilmesi

İtalyan düşünür Roberto Esposito 'Bios: Biopolitics and Philosophy' (2008) kitabında 'tıbbın siyasallaştırılması' fikrinden ve 'hayvan insan' kavramından bahsetmiştir. Ona göre tıbbi protokoller ve pratiklerle iktidarın yakın ilişkisi, iktidarın politik kararlar alırken tıbbi söylem ve verileri öncelmesi ve bu verileri bir ölçüt olarak alması, kısaca iktidarın tıbbın eline geçmesi durumu insan yaşamının ve biyolojik hayatın nesneleşmesini yaratmaktadır. Bu anlamda biyoiktidarın insanın biyolojik yaşamını nesneleştirilmesi ve değersizleştirilmesinin en uç örneği Nazi iktidarı ve pratiklerinde görülmüştür. Siyasal olan ve biyolojik olan arasındaki ayrım ortadan kalkmış, biyolojik yaşam tıbbi süreçlere ram olmuştur (Esposito, 2008, s. 78-80). Nazi iktidarının doktorları kimin yaşayıp kimin öleceğine karar verir hale gelmişlerdir. Bu pratikler Batıda modern tıbbın siyasallaşmasının emeklemeleri olarak düşünülebilir. Esposito'ya göre tıbbın biyopolitikayla bu yakınlaşması hasta, doktor ve devlet arasındaki ilişkileri değiştirmiştir. Tedavi sadece hastayı ilgilendiren bir durum olmaktan çıkmıştır. Doktorun sorumluluğu sadece hastayı iyileştirmekle sınırlı iken böylesi bir durumda doktorun sorumluluğu devlete veya iktidara karşı bir sorumluluk halini almıştır.

Espositoya göre tıbbi bilgi ve söylemlerin biyopolitikayla yakınlaşması devlet ırkçılığı ve soykırım pratiklerinde belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. İktidarı elinde bulunduran erk toplumun bir kesimini kutsal insan ilan edebilir ve onların yaşamı değersizleştirilebilir. Egemen otorite tarafından üretilen birtakım söylemler ve güvenlik söylemi üzerinden inşa edilen meşrulaştırmalar yoluyla kutsal insan ilan edilen insanların yaşamının toplumun geri kalanı tarafından da değersiz görülmesi sağlanabilir (Esposito, 2008, s. 110-114).

Esposito böylesi 'insanlıktan çıkarma' (dehumanizing) pratiklerinin nesnesi olan grubu 'hayvan insan' kavramıyla ifade etmektedir. Kutsal insan ilan edilen her insan iktidarın ve toplumun insanlıktan çıkardığı hayvan insandır. Bu anlamda Agamben'in 'kutsal insan' kavramıyla Esposito'nun 'hayvan insan' kavramının simetrik olduğu kolaylıkla ileri sürülebilir. Gerek günümüzde yaşanan gerekse geçmişte yaşanmış olan soykırımlar ve insanlık dışı suçların rahatlıkla işlenmesinde insanlıktan çıkarıcı retorik ve pratiklerin işe koşulduğu görülmektedir. Örneğin 1936'da Alman Yüksek Mahkemesi Yahudileri 'şahıs' (person) olarak kabul etmediğini ilan etmiştir. Dolayısıyla Naziler Yahudileri insan olarak görmemişler ve katletmişlerdir. Aynı minvalde Rusya'daki iktidarın, toplama kampları Gulaglar'a gönderdikleri insanlar için onların 'hiç var olmamış insan olmayan varlıklar' olarak tanımlama yaptığı bilinmektedir. Bosna, Rwanda, Congo, Afganistan, Irak, Suriye'de yapılan işkenceler ve soykırımlar insanlıktan çıkarıcı söylem ve pratikler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

2.8. Hakikati Söyleme Cesareti: Parrhesia/Parresia

Foucault 'Parresia' kavramından 'Öznenin Yorumbilgisi' (2019) ve özellikle 'Kendinin ve Başkalarının Yönetimi'nde (2018) bahsetmiştir. Basitçe 'parresia', dürüstçe, açık yüreklilikle ve korkusuzca konuşmak demektir. Retorik gibi bir tekniğe ihtiyaç duymadan, hakikatin karşısındaki yüzüne fırlatıldığı ve bu nedenle konuşan kişinin risk aldığı bir konuşma eylemidir (Foucault, 2012, s. 10; Güler, 2022, s. 24).

Foucault'nun bu türden bir konuşmayla ilgili asıl odaklandığı nokta konuşma eyleminin vuku bulunduğu startlardır. Foucault bu noktada performatif konuşma eylemleriyle parresia'yı ayırmıştır. Örneğin bir düğünde damadın 'evet' diye bağırması performatif bir eylemdir. İktidar ilişkileri ve bununla ilgili kurumsal düzenlemeler yoluyla organize edilen bir düğünde, bütün kurumsal şahsiyetlerin önünde damat kendisinden beklenen konuşma eylemini gerçekleştirir. Parresia'da ise asıl kilit nokta bu konuşmacının riske girmesidir (hükümdarı öfkelenme, arkadaşını küstürme, hatta bazı durumlarda ölüm tehlikesi söz konusu olması). Konuşmacı (parresiasit) özgürce konuşma eylemi yoluyla kendi varoluşunu söz konusu eder. Yani bu konuşma eylemi onun kendiliğinin tasarımıdır olmazsa olmazdır. Ya bu konuşmayı yapacak ya da yok olup gidecektir. Dolayısıyla bir yandan bireysel bir özgürlüğün ifasıyken diğer yandan etik bir zorunluluktur (Foucault, 2012, s. 9-17).

Parresia söyleminde mesela güçlü tarafından zayıf üzerinde uygulanan adaletsizliktir ve konuşmacı zayıf adına güçlü olana bunun için meydan okur, bu adaletsizliği hayatı pahasına dile getirme cesaretini gösterir. Fakat bu dile getirme Foucault'ya göre sadece sözlerle de sınırlı değildir (Foucault, 2012, s. 9-17). Hindistan'daki açlık grevlerini, Japonya'daki bir takım intihar ritüellerini, Amerika'da gerçekleşen bir takım sivil itaatsizlik pratiklerini parresia eylemi için örnek olarak vermiştir. Bu yüzden ona göre parresia ve demokrasi birbirini destekler niteliktedir. Parresia olmadan demokrasiden bahsedilemez, ya da parresia demokrasinin karakteristik özelliklerinden biridir.

3. 'Ada' Filminde Bedenlerin ve Yaşamların Metalaştırılması

'Ada' (The Island)¹ filmi Michael Bay yönetmenliğinde 2005 yılında yapılmış ve gösterime girmiş bilim kurgu, macera, gerilim alt türlerinde bir filmidir. Film günümüz dünyasını metaforik olarak anlatmaktadır; tesisin yapısı ve orada olan biten her şey aslında dünyanın küçük bir modelidir. Filmdeki tesisin ortak kullanım alanını ilk kez gördüğümüzde² 'diegetik olmayan' unsur olarak arka planda çalan müzik Ortadoğu enstrümanlarının kullanıldığı Ortadoğu müziğidir. Bu yolla tesisin doğrudan Ortadoğu'yla ilişkisi kurulmuş olur. 11 Eylül terör saldırılarından sonra Amerika'nın Ortadoğu'ya girmesiyle meydana gelen savaş sonucu milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmış, göç yolculuğunda organlarını satanlar, kaybolan çocuklar gibi türlü badireler yaşanmıştır. Filmdeki tesis (Merrick Biyoteknoloji Enstitüsü-Merrick Biotech Institute) nasıl dışarıdaki zenginlerin organ deposu ise savaş sonrası Ortadoğu da Batının organ deposu haline gelmiştir.

Diğer yandan biyopolitik pratikler insan bedenini bir meta (commodity), ürün, nesne olarak görür ve bu bakımdan beden tıbbi araştırmalar, klinik deneyler, organ nakli, tüp bebek araştırmalarının nesnesidir. Filmde klonların bedenleri biyolojik üründür, nesnedir ve dışarıdaki zenginlere ihtiyaçları olanı vermek üzere üretilmişlerdir. Medikal araştırmalar, klinik deneyler, vb. bunlar yeni biyoekonomi, biyolojik yaşamın politik ekonomisini oluşturmaktadır. Bu da bedeni uysal beden yapmaktadır. Medikal araştırma ve klinik deneyleri içerisinde barındıran sektörler insan bedeninden para kazanmakta, bunun için de birtakım kurumların bilgi alanları yoluyla bedenler üretken ve sağlıklı tutulmaya çalışılmaktadır. Filmdeki tesiste de aynı şekilde klonların bedenleri mümkün olan en sağlıklı şekilde tutulmakta ve dışarıdaki

¹ Hikayesi 21. Yüzyılda geçen filmin sinopsisi şöyledir: Ewan McGregor'un canlandırdığı Lincoln Six-Echo ve Scarlett Johansson'un canlandırdığı Jordan Two-Delta karakterleri ana karakterler olarak yer altında kurulmuş bir tesiste yüzlerce klonla (klon olduklarını bilmeden) birlikte yaşamaktadır. Tesiste çok sıkı bir gözetim mevcuttur. Bedenlerinin ve ruhlarının içine nüfuz eden bu gözetimin klonların kendi iyilikleri için yapıldığı söylenmektedir. Ayrıca dışarıda tüm dünyayı kaplayan ekolojik bir felaketten kaynaklı kirlilik olduğu söylenen tesiste belli aralıklarla çekiliş yapılır ve çekilişi kazananların dünya üzerinde tek temiz ve yaşanabilir yer olan "Ada"ya gönderildiği söylenir fakat gerçekler farklıdır. Tesis aslında dışarıda yaşayan zengin insanların organ deposudur ve klonlar ise zenginler için yapılmış biyolojik ürünlerdir. Lincoln Six-Echo gerçeği kısa sürede fark eder ve duygusal olarak yakınlık hissettiği Jordan Two-Delta ile tesisten kaçarlar.

² Filmin 7:35'inci dakikası.

ayrıcalıklı grup için hazırda bekletilmektedir. Bedenin metalaştırılıp üzerinde deneyler yapılıyor olması, medikal ve bilimsel retorik olan 'hayat kurtarıyoruz', 'insanların sağlığı ve iyiliği için' söylem ve retorisiyle meşrulaştırılmakta³ ve 'herkesin kendi bedeni üzerinde karar hakkı vardır' retorisiyle de gizlenmektedir. İnsanların bedenleri ve yaşamları üzerine karar verme hakları varmışçasına bir illüzyon yaratılmıştır. Fakat bedenlerin sektör için birer meta olduğu söylenmemektedir. Filmde tesis sahibi Merrick tarafından 'ürün/meta/gerçek insan değil/sigorta poliçesi'⁴ (product, agnates, not real people, insurance policy) olarak isimlendirilen klonların/deneklerin bedenlerine şirketin ismi damgalanmıştır. Bu bakımdan tesiste yaşayan klonların kendi bedenleri kendilerine ait değildir.

Ayrıca filmde tıbbın biyopolitikaya dahil edildiği görülmektedir. Tıp biyoiktidarla birlikte çalışmaya başladığında insan yaşamı ve bedenler değersizleştirilir, nesneleştirilir, üzerlerinde deneyler yapılır. Filmde de klonların yaşamları 'yaşamaya değmeyen hayatlar'dır, ve klonlar Esposito'nun kavramsallaştırdığı haliyle 'hayvan insan'lardır (Agamben, 2020, s. 167). Merrick için klonların bedenleri sadece ürün ve metadır. Filmde Lima One-Alpha karakterinin hamile olduğu görülür. Fakat Lima One-Alpha laboratuvarındaki doğumun hemen ardından iğneyle zehirlenerek öldürülür⁵ ve çocuk dış dünyadaki ayrıcalıklı aileye teslim edilir. Zenginler çocuk sahibi olurken bedenleri bozulmasın diye tesisten klon satın almışlardır. Günümüz modern sonrası toplumlarında kadın bedeninin fit, estetik, çekici olması ve kadın yaş alsada beden bozulmaması bütün sektörler ve medya tarafından empoze edilmektedir. Kadın bedeninin fit ve zayıf kalmasına yönelik koca bir medikal ve kozmetik sektör yaratılmıştır. Bu sektörlerin ürettikleri bilimsel söylemler doğum yoluyla kadın bedeninin deforme olduğunu kabul etmekte, bu deformenin geri döndürülmesine yönelik deneyler yapmakta ve bu konuya yatırım yapmaktadır. Diğer yandan Suriye savaşı nedeniyle yüzbinlerce çocuğun kaybolduğu bilinmektedir. Çocuk tacirlerinin Ortadoğu'dan Batılı ülkelere çocuk kaçakçılığı yaptığı haberleri de sıkça duyulmaktadır. Filmde Lima One-Alpha'nın başına gelenler aslında gerçek dünyada kitlelerin duymaya alışık olduğu ve neredeyse kayıtsız kaldığı şeylerdir.

Diğer yandan gerçek yaşamda bedenler otoritenin isteği doğrultusunda üretken, sağlıklı, verimli olacak şekilde ince disiplin teknikleri yoluyla şekillendirilir. Filmde iyi kalite bir klon için şirket (Merrick Enstitüsü) sürekli disiplin ve düzenleme faaliyetinde bedenleri uysal beden olarak kurmaktadır. Klonlar 24 saat gözetlenmekte, tıbbi kayıtlar tutulmakta, istatistiki veriler depolanmakta, beslenme ve egzersiz pratikleri hassas bir gözetime tabi tutulmaktadır. Dahası uyku esnasında dahi beyin dalgası verileri kaydedilmektedir. Bu anlamda çok gelişmiş bir 'gözetleme' (panoptikon) söz konusudur. Foucault'ya göre 'panoptikon' kavramı ilk kez Jeremy Bentham tarafından 1785 yılında mimari bir yapının, iktidarın halkını yönetmesinin ekonomisinin ve onu sarmalayan fikirlerin naif adlandırılışı olarak dünya sahnesine çıkmıştır. Her ne kadar genel anlamda gözetleme ve bilgi toplama eyleminin tanımı gibi görünse de uygulandığı toplumlar üzerinde disiplin edici, hegemonik olarak itaat ettirici ve muti bireyler üreten bir makinanın adıdır (Foucault, 2015, s. 296). Filmde ileri teknolojiyle uygulanan gözetleme pratiklerinin temel amacı tesis içindeki yaşamları kontrol etmek ve bedenleri disipline etmektir.

Disiplin tekniklerinin özellikle odaklandığı bir alan olan 'cinsellik' bütün modern biyoiktidarlar tarafından düzenlenmesi ve normlar koyulması gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern toplumda biyoiktidar cinsellikle ilgili deneyim alanını belirlemektedir. Cinsellik toplumun ve nüfusun yönetimi ve bedenlerin disiplininin kesişim noktasında konumlanmaktadır. Dolayısıyla modern biyoiktidar için cinsellik denetlenmesi ve zorunlu kontrol altında tutulması gereken öznel bir deneyim alanıdır (Foucault, 2014, s. 153; Foucault, 2016, s. 117-138). Filmde karşı cinsten olanlar birbirlerine yaklaştırılmamakta ve cinsellikle ilgili hakikat oyunu⁶ kurulmaktadır. Buna göre cinsel yaklaşma olursa biyolojik

³ Filmin 2:00:00'inci dakikası.

⁴ Filmin 50:39'uncü dakikası.

⁵ Filmin 35:00'inci dakikası.

⁶ Filmin 55:45'inci dakikasında Merrick hakikat oyununu anlatır.

kirliliğin devam edebileceği ve hastalığın tesiste klonlar arasında yayılabileceği anlamı kurulmaktadır. Bu yolla cinsellikle ilgili normativite inşa edilmiş olur. Ayrıca cinsellikle ilgili sıkı kontrollerin ve denetlemenin yapıldığı görülmektedir. Merrik cinselliği kontrol altında tutamazsa iktidarını kaybedebileceğinin farkındadır.

Bütün bu gözetleme ve denetim altında tutma yoluyla uygulanan filmdeki iktidar modeli modernize edilmiş ‘pastoral iktidar’ modelidir. Pastoral iktidarın (a) sürünün her ferdiyle teker teker ilgilenme, (b) sürüyü oluşturan koyunların çobanın koyduğu kurallara uyması, (c) çobanın doğrudan yasaklayıcı retorik kullanmak yerine sürünün iyiliği için kurallar koyması, (d) çobanın amacının sürüyü selamete ulaştırması, (e) çobanın doğrudan Tanrı tarafından görevlendirilmesi, (f) çoban için sürünün her bir ferдинin önemli olması (Foucault, 2014, s. 28-31) gibi temel dinamiklerin tamamının filmdeki yönetici erk olan Merrik tarafından uygulandığı görülmektedir. İleri teknolojik gözetleme pratikleri ve biyolojik veriler yoluyla bütün klonların sağlık durumuyla titizlikle ilgilenilir. Tesisteki kurallara uyulması konusunda çok sıkı denetim söz konusudur. Egzersiz ve beslenme pratiklerindeki denetim klonların kendi sağlıkları için uygulanmaktadır. Merrik kendisini dış dünyadaki insanların ölümcül hastalıklarına çözüm bulan Tanrı tarafından görevlendirilmiş seçilmiş kişi olarak görmektedir. Son olarak da vadedilen selamet ise belli aralıklarla çekiliş neticesinde sadece çekilişi kazananların gidilebildiği ‘ada’dır. Klonlar adaya gitmek için can atmaktadır. Ada aynı zamanda onlar için tesiste olan biteni katlanır kılan bir umuttur.

Filmde sürekli olarak ‘kibar, barışçıl olmalısınız’, ‘sağlıklı insan mutlu insandır’⁷ gibi söylemler anons edilmektedir. Aynı şekilde günümüzde medyada ve özellikle reklamlarda ‘sağlıklı ve güzel görünümlü insanın mutlu insan olduğu’ anlamı sıklıkla kurulmaktadır. Toplum tarafından kabul görmek ve ötekileştirilmemek için insanlar güzel görünmeye çabalarlar. Filmde klonların sağlıklı insan olabilmeleri için kurallara uymaları beklenir. Kurallara uymayanlar deli, hasta veya suçlu olarak damgalanır⁸. Foucault’ya göre modern biyoiktidar öznel deneyimin normativite aralığını belirler ve normlara uymayan özneleri deli-akıllı, suça meyilli-normal olarak kategorilere ayırır. Bu yolla disiplin edici iktidar insanların kendi öznel deneyimlerini normal olan sınırlar içerisinde kurmalarını sağlar. Bunun sonucunda itaatkâr özneler inşa edilmiş olur. Normativitenin dışına çıkanlar hem iktidar hem toplum tarafından damgalanır. Filmde de kurallara uymayanların biyolojik kirlenmeye maruz kaldıkları (contaminated) söylenir ve o kişiler damgalanır.

Filmde iktidarın kurduğu hakikat oyununu anlayan ve Merrik tarafından ‘biyolojik kirlenmeye maruz kaldı-suçlu’ söylemleriyle damgalanan Lincoln Six-Echo ve Jordan Two-Delta karakterleri Agamben’in kavramsallaştırdığı ‘kutsal insan’ (Agamben, 2020, s.90) tanımına uymaktadır. Bu karakterler iktidar tarafından kutsal insan ilan edilirler, onların yaşamları da çıplak hayattır. Onları öldürmek caizdir ve onları öldürenler hiçbir şekilde cezalandırılmayacaktır. Ne var ki güvenlik görevlileri bunu başaramaz. Fakat Gandu Three Echo isimli karakter hakikat oyununu anlamıştır ve Merrik’e bunu anlattığı anda öldürülür⁹. Modern biyoiktidar da kendi çıkarları doğrultusunda hakikat oyunları inşa eder. Hakikat oyununu anlayan ve bu oyunla mücadele içerisine giren özneler damgalanır ve insanlıktan çıkartılır. Çünkü onlar normların dışında kalan öznel deneyim alanlarında eylemektedirler.

Diğer taraftan filmde tesisteki klonların yaşamları iktidarın doğrudan nesnesidir ve bu anlamda tesis Agamben’in tanımladığı ‘kamp’ (Agamben, 2020, s. 203) kavramına uymaktadır. Lincoln Six-Echo ve Jordan Two-Delta karakterlerinin tesiste inşa edilen hakikat oyununu kavradıkları anda¹⁰ iktidar tarafından istisnai durum ilan edilir. İstisnai durumlarda insan hakları askıya alınır. Aslında tesisteki bütün yaşam istisnai durumdan ibarettir çünkü Merrik’in inşa ettiği hakikat oyununa göre dış dünyada biyolojik kirlenme söz konusudur, dolayısıyla

⁷ Filmin 08:22’nci dakikası.

⁸ Filmin 43:34’üncü dakikası.

⁹ Filmin 1:28:39’üncü dakikası.

¹⁰ Filmin 42:55’inci dakikası.

tesisin tamamı kamp ve içerideki şartlar da istisnai şartlardır. Bu anlamda herhangi bir yaşam hakkından veya insan haklarından bahsetmek anlamsızdır. Fakat Lincoln Six-Echo ve Jordan Two-Delta'nın kaçmasıyla bu şartlar daha da sertleşmiştir.

Filmde hakikat oyununu kuran diğer söylemler 'siz özelsiniz', 'çok özel bir amaç için yaşıyorsunuz', 'siz seçildiniz', 'ada sizi bekliyor' söylemleridir. Modernize edilmiş pastoral iktidarlar egemenliklerini sürdürmek amacıyla filmdeki bu söylemlere benzer söylemler kullanırlar. Dış dünyadan gelecek tehditlerin olduğu, ancak kendi iktidarı yoluyla bu tehditlerin bertaraf edileceği, toplumun seçilmiş bir toplum olduğu ve filmde selamet olarak kurulan adaya ulaşmak gibi hedeflerin modern versiyonu olarak ancak o iktidar sayesinde ileri düzey yaşam standartlarına ulaşılacağı gibi söylemler modern pastoral iktidarın hakikat inşa etme yöntemleridir.

Filmde Lincoln Six-Echo tesiste Merrik'in inşa ettiği hakikat oyununu anladıktan sonra yakın olduğu kişilerle gerçekte tesisin kurulma amacını ve kendilerinin aslında birer klon olduğu hakikatini paylaşır. Bu pratik Foucault'nun tabiriyle 'parrhesia'dır (Foucault, 2012, s. 10). Güçlünün zulmünün zayıf tarafından hayatı pahasına ve korkusuzca dile getirilmesi pratiği MÖ. V. yüzyıldan itibaren Antik Yunan edebiyatında rastlanmaktadır. Sözü esirgmeden cesurca konuşan bu kişilere ise 'parrhesiastes' denilmektedir (Güler, 2022, s. 24). Bu anlamda Lincoln Six-Echo hayatı pahasına sözünü esirgemeyen 'parrhesiastes'dir. Bütün bunların yanında film yapma pratiği de esasen belli hakikatler ve sorunsallar üzerine bir söz söyleme pratiğidir. Bu anlamda 'Ada' filmi modern biyoiktidarın hakikat oyunlarını kurduğu bir metafor üzerinden korkusuzca anlatan bir filmidir ve bir parrhesia pratiğidir. Filmin senaristinin ve yönetmenin de parrhesiastes olduğu kolaylıkla söylenebilir.

4. Sonuç

Foucault'ya göre 18. Yüzyıldan itibaren Batılı ülkelerde farklı bir yönetme mantığı devreye girmiştir. Bu mantık klasik dönemdeki krallık iktidarından oldukça farklıdır. Tebaasına korku salarak, yıkarak, yok ederek uygulanan yönetim pratiği yerini halkın her bir bireyinin bedenlerine ve ruhlarına nüfuz eden ince disiplin teknikleriyle özneleştirme süreçlerinin işe koşulduğu yönetim pratiğine bırakmıştır. Devlet aygıtı bu yeni yönetme pratiğinin vücut bulmuş halidir. Bilimsel disiplinler yoluyla üretilen söylemler belli deneyimler hakkında normativiteyi tayin ederken kurumsal yapılanmalar da halkın her bir bireyinin norm içerisinde eylemesini, düşünmesini garanti altına almaktadır. Öznenin kendine dönerek kendi öznel deneyimlerini norm sınırları içerisinde inşa etmesiyle özneleştirme süreçleri tamamlanmış olur. İnce disiplin teknikleri özneleştirme süreçleri boyunca çalışır ve öznel uysal bedenler olarak inşa edilir. Örneğin delilik denen deneyim hakkında psikoloji, psikopatoloji, psikiyatri gibi bilimsel disiplinler bilimsel söylemler üreterek normal davranış veya anormal davranış biçimlerinin sınırlarını çizerler. Anormal davranma biçimlerinin her biri hakkında tanımlamalar yaparlar. Normal davranma biçimlerinin dışına çıkan deneyimler için kurulmuş akıl hastaneleri, hapishaneler ve rehabilitasyon merkezleri vardır ve bu kişiler buralara kapatılırlar. Böylesi bir sistemin içine doğan birey kendi öznel deneyimini kapatılmamak için norm sınırları içerisinde tasarlayacaktır. Yaşamını bilişsel veya istemsizce inşa edilmiş bir otokontrol içerisinde yaşayacaktır. Bütün bu işleyiş hakkındaki anlamlandırmalar kurumsal yapılanmalar yoluyla bireyde inşa edilir. Foucault her bir bireyin bedenine-ruhuna-zihnine nüfuz eden bu yönetme pratiği biyoiktidar demektir. Biyoiktidar her bir bireyin bedenini disipline edebildiği gibi nüfusu da biyolojik bir bütün olarak düşünür ve nüfus hakkında elde ettiği bütün verileri nüfusun potansiyelini artırmak ve kullanmak üzere analiz eder, bu yollar politikalar üretir. İnsan bedeni ve yaşamı biyoiktidarın nesnesidir.

Modernitenin özneleştirme yoluyla gerçekleştirdiği yönetim mantığının çalışma dinamikleri 'Ada' filminde metaforik olarak anlatılmıştır. Merrik'in inşa ettiği tesiste laboratuvarlarda yaratılan klonlar iktidar tarafın son derece sıkı bir gözetim altında

tutulmaktadır. Tesisteki yönetim formunun biyoiktidar olduğu ve aynı zamanda modernize edilmiş pastoral iktidar formu olduğu ileri sürülebilir. Tesiste iktidar tarafın bir hakikat oyunu söylemler yoluyla kurulmaktadır. Bu söylemlere göre dış dünyada biyolojik bir kirlenme vardır ve tesisin içerisindeki insanlar hayatta kalan son kişilerdir. Bu hakikat oyununu Lincoln Six-Echo çok geç olmadan anlar ve tesisten kaçmaya karar verir. Lincoln Six-Echo'nun iktidar nezdinde normativitenin dışına çıkmış bir özne olarak değerlendirildiği ve iktidar tarafından suçlu olarak damgalandığı görülür. O artık kutsal insan ilan edilmiştir.

Filmde tesisin içerisinde istisnai durum söz konusudur ve tesisin tamamının bir kamp olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Kamplarda her türden insan hakkı askıya alınmaktadır. Kutsal insan ilan edilen Lincoln Six-Echo'nun öldürülmesinde hiçbir sakınca yoktur.

Film bütün anlatısıyla modern biyoiktidarın bir metaforu olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda film günümüz toplumlarının yönetilme biçimini ve kullanılan disiplin ve gözetleme tekniklerini metaforik olarak anlatmaktadır.

Filmde iktidarın kurduğu hakikat oyununu anlayan ve Merrik tarafından 'biyolojik kirlenmeye maruz kaldı-suçlu' söylemleriyle damgalanan Lincoln Six-Echo ve Jordan Two-Delta karakterleri Agamben'in kavramsallaştırdığı gibi 'kutsal insan'lar olarak kurulur. Bu karakterlerin iktidar tarafından kutsal insan ilan edildiği, onların yaşamları da çıplak hayatlardır. Filmdeki bu metaforik olaylar yoluyla gündelik yaşamda da iktidarın söylemleri kullanarak kurduğu hakikat oyununu anlayanların damgalandığı sonucuna ulaşılabilir.

Makalenin amacı giriş bölümünde ileri sürüldüğü şekliyle filmin modern biyoiktidarın bir metaforu olduğunun; günümüzde toplumların yönetilme biçimlerinin, iktidarı elinde bulunduranların insanları yönetmek için kullandıkları disiplin ve gözetleme tekniklerinin anlaşılmasına vesile olacağını araştırılmasıdır. Bu bağlamda yapılan çözümleme sonucunda filmin günümüz yönetim tekniklerinin, disiplin ve gözetleme tekniklerinin anlaşılmasına katkı sağladığı görülmektedir. Buradan hareketle makalenin ve çözümlemenin amacına ulaştığı ileri sürülebilir.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Agamben, G. (2020). *Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bay, M., MacDonald, L., Bryce, I., Parkes, W. F. (Yapımcılar) & Bay, M. (Yönetmen). (2005). *The Island* [Sinema Filmi]. ABD: DreamWorks.
- Bayır, M. (2020). "Michel Foucault'da Biyoiktidar ve Benlik Teknikleri". *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 6, 1-13.
- Esposito, R. (2008). *Bios: Biopolitics and Philosophy*. ABD: University of Minnesota Press.
- Evlilioğlu Gezer, E. (2023). *Sinema ve Göç: Ulusötesi Sinemada Göç Politikaları ve Göçmen Kimlikleri*. Ankara: Nobel Yayınları. ISBN: 978-625-398-238-6.
- Foucault, M. (2012). *Doğruyu Söylemek*. (Çev. Kerem Eksen). İstanbul: Ayrıntı. ISBN 978-975-539-452-4.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar*. (Çev. Ergüden, I. & Akınhay, O.). İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2015). *Hapishanenin Doğuşu*. M. A. Kılıçbay (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2016). *Cinselliğin Tarihi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Foucault, M. (2017). *Öznellik ve Hakikat: College France Dersleri 1980-1981*. (Çev. Sibel Yardımcı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, M. (2018). *Hakikat Cesareti: Kendinin ve Başkalarının Yönetimi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, M. (2019). *Güvenlik, Toprak, Nüfus*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Foucault, M. (2019). *Öznenin Yorumbilgisi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Güler, Ş. (2022). "Hakikat Sonrası Siyaset ve Parrhesia'nın Prangaları" içinde *Gerçeğin Düşüşü: Post-Gerçek Zeminde İletişim*. Şakir Güler (ed). (s. 21-48). Ankara: Nobel Yayınları
- Keskin, F. (2014). "Özne ve İktidar". İçinde Keskin, F. (Der.), *Özne ve İktidar* (s. 7- 24). (Çev. Ergüden, I. & Akınhay, O.). İstanbul: Ayrıntı.
- Paras, E. (2016). *Foucault: Öznenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna*. (Çev. Yunus Çetin). İstanbul: Kolektif Kitap. ISBN: 978-605-5029-54-8.
- Yağbasan, E. B. (2017). "İstisnalar Kaideyi Bozar mı? Agamben ve Çıplak Hayat". *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi*. 1(1), 9-16.
- Zabunoğlu, H. G. (2021). "Kapitalizm, Biyoiktidar ve Özne". *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 231-256. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/65975/913889>